Socialutskottets betänkande 1987/88:9

om anslag till arbetsmiljö m. m.

SoU
1987/88:9

Sammanfattning

I betänkandet tillstyrker utskottet regeringens förslag till medelsanvisningar för arbetarskyddsverket och för institutet för arbetsmiljöforskning. I anslutning härtill behandlas ett antal motionsyrkanden från samtliga partier rörande olika frågor på arbetsmiljöområdet.

Samtliga motionsförslag avstyrks.

Vpk-ledamoten har ensam avgett 9 reservationer till förmån för olika motionsförslag (vpk och s).

Fp-ledamöterna och vpk-ledamoten har reserverat sig gemensamt till förmån för ett motionsförslag (fp) om rätt till omplacering vid graviditet. C-ledamöterna har avgett tre reservationer beträffande säkerhetsdagar i skogsbruket, luftkuddeskydd i yrkesmässigt använda personbilar och omplacering vid bildskärmsarbete.

Propositionen

1987/88:100 bilaga 12 vari yrkas

(C 1) 1. att riksdagen godkänner den föreslagna överföringen från fonden för arbetsmiljöförbättringar till statsbudgetens inkomsttitel,

2. att riksdagen till Arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag av 277 120 000 kr.,

(C 2) att riksdagen till Institutet för arbetsmiljöforskning för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag av 67 143 000 kr.,

(C 3) att riksdagen till Institutet för arbetsmiljöforskning: Anskaffning av vetenskaplig apparatur för budgetåret 1988/89 anvisar ett reservationsanslag av 3 455 000 kr.

Motionerna

1987/88:So225 av Bengt Kindbom m. fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om datatekniken och arbetsmiljön.

Motiveringen återfinns i motion K412.

1987/88:So701 av Börje Nilsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av åtgärder och

1 *Riksdagen 1987/88. 12 saml. Nr 9*

program för att åstadkomma en säker arbetsmiljö samt rehabilitering av arbetsskadade.

1987/88:So702 av Ove Karlsson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en översyn av den förebyggande företagshälsovården och att åtgärder skapas så att arbetsplatserna bättre än nu kan anpassas till den enskildes behov.

1987/88:So703 av Johnny Ahlqvist (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om samordningsansvar för skogsarbetsplatser.

1987/88:So704 av Sylvia Lindgren m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjlighet till dispens i särskilda fall, så att bidrag för företagshälsovård kan utgå, även om den genomsnittliga veckoarbetstiden inte uppgår till 15 timmar.

1987/88:So705 av Bertil Måbrink (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att omedelbara åtgärder vidtas för att sänka gränsvärdet för etenoxid till 0.

1987/88:So706 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utvärdering av arbetsmiljölagens brister samt förslag till åtgärder enligt vad i motionen anförts.

1987/88:So707 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär ett samlat program mot belastnings- och förslitningsskador,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att forskning om åtgärder mot belastningssjukdomar fortsättningsvis bör prioriteras i arbetsmiljöarbetet med ökad inriktning mot att klarlägga sambandet mellan belastnings- och förslitningsskador och stressfaktorer och arbetsorganisation utformad efter ekonomiska effektivitetsmått,

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag som innebär att skyddsombud och lokal fackförening ges vidgad rätt att stoppa arbeten som utsätter den arbetande för förslitnings- och belastningsskador,

4. att riksdagen hos regeringen begär att arbetarskyddsstyrelsen får i uppdrag att utge tvingande anvisningar om fackligt organisations rätt att tvinga fram raster och pauser, lägre arbetstempo, arbetsväxling och rotation och arbetsorganisationsmodeller som minskar belastnings- och förslitningsskadorna.

1987/88:So708 av Lars-Ove Hagberg m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag som innebär att de fackliga representanterna får majoritet i såväl arbetarskyddsverkets styrelse som yrkesinspektionsnämnderna.

1987/88:So709 av Rosa Östh m. fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetsmiljöproblem i hemtjänsten,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetsmiljöproblem för livsmedelsarbetare,

3. att riksdagen hos regeringen begär att arbetarskyddsstyrelsen får i uppdrag att utarbeta mera precisa regler vad gäller lokaler, ergonomi och arbetstid vid arbete med bildskärmar,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag om rätt till omplacering för gravida kvinnor som arbetar vid bildskärm,

5. att riksdagen hos regeringen begär initiativ för ökat internationellt samarbete vad gäller produktutveckling och testverksamhet om bildskärmsarbetets arbetsmiljö.

1987/88:So710 av Stina Gustavsson m. fl. (c) vari yrkas

2. att riksdagen hos regeringen begär att arbetarskyddsstyrelsen får i uppdrag att initiera en fortsättning på projektet "Säkerhetsdagar i skogsbruket" och att medel härför anvisas ur arbetsmiljöfonden.

Yrkande 1 i motionen behandlas av jordbruksutskottet.

1987/88:So711 av Yvonne Sandberg-Fries m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om delning av det nuvarande yrkesinspektionsdistriktet för Blekinge och Kronobergs län, så att Blekinge i framtiden kommer att utgöra eget distrikt.

1987/88:So712 av Per-Richard Molén (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om samordning av forskningsdata på arbetsmiljöområdet.

1987/88:So713 av Per-Richard Molén (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bättre utnyttjande av informationssystemet för arbetsskador.

1987/88:So714 av Karin Israelsson m. fl. (c, m, fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om införande av luftkuddeskydd i yrkesmässigt använda personbilar som skydd mot arbetsskada bland chaufförer,

2. att riksdagen hos regeringen begär att arbetarskyddsstyrelsen får i uppdrag att utforma föreskrifter med närmare riktlinjer för införande av luftkudde i personbilar.

Motiveringen återfinns i motion T430.

1987/88:So715 av Kjell-Arne Welin och Elver Jonsson (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetarskyddsstyrelsens översyn av gränsvärdena,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bildskärmsarbete,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetsmiljön för gravida kvinnor,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fullskaleförsök med alternativa arbetsorganisationer i syfte att förbättra den psykosociala arbetsmiljön,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen

anförts om samverkan inom företagshälsovården,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förlängd preskriptionstid för ärenden om tillämpning av arbetsmiljölagen,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utredning av ekonomiska konsekvenser för arbetsgivaren vad gäller arbetsmiljön.

1987/88:So716 av Hans Göran Franck och Anita Johansson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tvärvetenskaplig forskning om skador vid bildskärmsarbete samt om förslag till åtgärder för att hjälpa de drabbade.

Utskottet

Utskottet behandlar i anslutning till anslagen till arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen samt till institutet för arbetsmiljöforskning ett antal motionsyrkanden rörande olika frågor på arbetsmiljöområdet. Motionsspörsmålen tas upp under särskilda sakrubriker.

Företagshälsovård m. m.

I *motion 1987/88:So701 av Börje Nilsson (s)* tas upp behovet av åtgärder och program för att åstadkomma en säker arbetsmiljö samt rehabilitering av arbetsskadade.

I *motion 1987/88:So702 av Ove Karlsson m. fl. (s)* begärs en översyn av den förebyggande företagshälsovården och att arbetsplatserna bättre än nu anpassas till den enskildes behov.

Enligt 2 kap. 1 § arbetsmiljölagen (1977:1160) skall arbetsförhållandena anpassas till människans förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende. Det åligger enligt 3 kap. 3 § arbetsmiljölagen arbetsgivaren att ta hänsyn till arbetstagarens särskilda förutsättningar för arbetet. Vidare skall vid arbetets planläggning och anordnande beaktas att människors förutsättningar att utföra arbetsuppgifter är olika. Avsikten med dessa bestämmelser är enligt lagens förarbeten (prop. 1976/77:149 s. 247) att underlätta strävandena att uppnå en arbetsmarknad med stor variation på arbetsuppgifter där var och en kan erbjudas sysselsättning efter sina fysiska och psykiska förutsättningar.

I regeringens proposition 1984/85:89 om företagshälsovård och arbetsanpassning betonades att anpassnings- och rehabiliteringsfrågor är en central uppgift för företagshälsovården. Enligt propositionen skall företagshälsovården huvudsakligen vara av förebyggande karaktär och beakta såväl medicinska och tekniska som psykiska och sociala aspekter i arbetsmiljön. Vidare skall företagshälsovården vara arbetsplatsanknuten och väl integrerad i eller samordnad med företagets eller arbetsställets lokala skyddsorganisation. När det gäller rehabiliteringsarbete bör målsättningen vara att rehabiliteringsarbetet kan påbörjas tidigare än vad som i dag normalt är fallet. Enligt propositionen förutsätts också en nära samverkan mellan företagshälsovår-

den och skyddskommittén samt arbetsförmedlingen och försäkringskassan.

Rehabiliteringsutredningen (dir. 1985:13) har bl. a. i uppdrag att undersöka om det går att ytterligare samordna rehabiliteringsinsatserna samt att överväga förändringar i sjukförsäkringens regler för att åstadkomma en mer aktiv och rehabiliteringsinriktad försäkring. I utredningens arbete ingår bl. a. att pröva hur rehabiliteringsåtgärder kan sättas in på ett tidigt stadium under medverkan av skyddsorganisation och företagshälsovård. Utredningen kommer att redovisa sina förslag i augusti–september 1988. Utredningen kommer i sitt betänkande att ge en närmare redovisning av den försöksverksamhet med rehabilitering som genomförts i Trelleborg. Försöket har bl. a. gällt utarbetandet av en metodik för att successivt återföra sjukskrivna till arbetet. Projektet har bedrivits i nära samarbete mellan företagshälsovård, företag och försäkringskassa.

Arbetarskyddsstyrelsen väntas inom kort ge ut allmänna råd om arbetsmiljöanpassning, rehabilitering samt åtgärder vid funktionshinder.

Arbetsmarknadsministern har i årets budgetproposition (prop. 1987/88:100 bil. 12 s. 40) anmält att hon har för avsikt att under våren 1988 föreslå regeringen att tillsätta en arbetsgrupp för att utvärdera 1986 års reform om företagshälsovård och arbetsanpassning. Utskottet har inhämtat att i översynen kommer att ingå en granskning av företagshälsovårdens roll i anpassnings- och rehabiliteringsarbetet på arbetsplatserna.

Mot denna bakgrund avstyrker utskottet motion 1987/88:So701 (s). Inte heller motion 1987/88:So702 (s) påkallar någon åtgärd av riksdagen.

Ersättningen från staten till företagshälsovården lämnas i form av grundbidrag, småföretagstillägg och nyanslutningstillägg. Ersättningen beräknas efter det antal personer som vid anslutna arbetsplatser arbetar i genomsnitt minst 15 timmar i veckan.

I *motion 1987/88:So704 av Sylvia Lindgren m.fl. (s)* riktas kritik mot 15-timmarsgränsen. Motionärerna anser att det borde finnas möjlighet till dispens i särskilda fall så att bidrag för företagshälsovård kan utgå även om den genomsnittliga veckoarbetstiden inte uppgår till 15 timmar. Som exempel på en arbetstagargrupp som missgynnas av 15-timmarsregeln nämns tidningsbuden.

I proposition 1984/85:89 (s. 90) om företagshälsovård och arbetsanpassning angavs som skäl för 15-timmarsregeln att en ersättning oberoende av arbetstidens längd skulle kraftigt gynna arbetsgivare med en stor andel anställda med kort deltid. I propositionen hänvisades vidare till arbetskraftsundersökningen (AKU) 1983, enligt vilken endast 3,6 % av de sysselsatta arbetade mellan 1 och 15 timmar per vecka. Många av dem var dessutom sannolikt tillfälligt anställda, studerande osv. Vidare hänvisas till att det redan i dag finns begränsningar för anställda med korta deltider i olika lagar och avtal. Arbetsmarknadsministern ansåg mot den nu angivna bakgrunden att det var rimligt att en viss minimiarbetstid per anställd sätts som villkor för ersättning och att gränsen 15 timmar var väl avvägd.

Socialutskottet delade denna uppfattning i sitt av riksdagen godkända betänkande SoU 1984/85:13 (s. 20). Utskottet erinrade också om att kravet på en viss minimiarbetstid endast innebär att anställda med kortare arbetstid

inte skall ingå i beräkningsunderlaget när företagshälsovårdsenheterna ansöker om ersättning. Utskottet konstaterade att ett avtal om företagshälsovård omfattar alla anställda vid en arbetsplats.

I proposition 1984/85:89 förutskickades att riksdagen i början av 1990-talet skulle ges tillfälle att utvärdera effekterna av det nya bidragskravet. I årets budgetproposition (prop. 1987/88:100 bil. 12 s. 40) upplyser arbetsmarknadsministern om att hon har för avsikt att under våren 1988 föreslå regeringen att tillsätta en arbetsgrupp med uppgift att genomföra en uppföljning och utvärdering av hela företagshälsovårdsreformen inkl. bidragssystemets effekter på företagshälsovårdens innehåll och utbyggnad. Med hänvisning härtill avstyrks motion 1987/88:So704 (s).

I *motion 1987/88:So715 av Kjell-Arne Welin och Elver Jonsson (båda fp)* hemställs att regeringen ges till känna vad som i motionen anförts beträffande samverkan inom företagshälsovården (*yrkande 5*). Enligt motionärerna skulle ett fördjupat samarbete mellan företagshälsovård och landsting öka kompetensen och även kvaliteten på verksamheten. Företagshälsovården skulle få ökade resurser till miljöutredningar av arbetsplatser. Samtidigt skulle engagemanget i arbetsskadades rehabilitering kunna intensifieras. Vidare borde företagshälsovården eftersträva ett fördjupat samarbete också med yrkesinspektionen. Det skulle enligt motionärerna innebära större kraft bakom företagshälsovårdens krav på förändringar av bristfälliga arbetsmiljöer.

I proposition 1984/85:89 om företagshälsovård och arbetsanpassning behandlades samverkan mellan företagshälsovården och samhällets hälso- och sjukvård i ett särskilt avsnitt (s. 22–23). Där konstaterades inledningsvis att hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) ålägger landstinget ett övergripande ansvar för planeringen av all hälso- och sjukvård inom landstingsområdet. Planeringsansvaret omfattar också den service som erbjuds av andra vårdgivare, t. ex. företagshälsovården. Arbetsmarknadsministern ansåg det angeläget att smidiga samverkansformer utvecklades mellan företagshälsovården och samhällets hälso- och sjukvård på den lokala nivån med sikte på att nå bästa möjliga utnyttjande av tillgängliga resurser. Hon ansåg att det borde ankomma på primärvården att ta initiativ till överläggningar med företrädare för företagshälsovården för att klarlägga samverkansområden och uppgiftsfördelning. Socialutskottet anslöt sig till arbetsmarknadsministerns bedömning (SoU 1984/85:13 s. 11).

Utskottet har inhämtat att det på lokal nivå pågår projekt för att finna lämpliga former för samverkan mellan företagshälsovården och samhällets hälso- och sjukvård.

Ett yrkande liknande det nu aktuella behandlades av riksdagen våren 1987. Utskottet avstyrkte då motionen och framhöll när det gäller kravet på samarbete mellan företagshälsovården och yrkesinspektionen att det är viktigt att företagshälsovårdens oberoende ställning bibehålls. Dess funktion bör inte sammanblandas med yrkesinspektionens myndighetsuppgift. Utskottet vidhåller sin inställning härvidlag. Det nu sagda hindrar naturligtvis inte att företagshälsovården och yrkesinspektionen samarbetar i avsikt att

lösa specifika arbetsmiljöproblem. Mot bakgrund av det nu anförda avstyrks motion So715 (fp) i här aktuell del (yrkande 5).

Översyn av gränsvärden

I *motion 1987/88:So715 (fp)* yrkas att regeringen ges till känna vad som i motionen anförts om arbetarskyddsstyrelsens översyn av gränsvärdena (*yrkande 1*).

Ett hygieniskt gränsvärde anger den högsta halt av en luftförorening under vilken en person som utsätts för föroreningen anses vara skyddad mot ohälsa. För närvarande gäller arbetarskyddsstyrelsens kungörelse om hygieniska gränsvärden, AFS 1984:5, vilken trädde i kraft den 1 januari 1985. Den upphävs den 1 juli 1988 då en ny kungörelse om hygieniska gränsvärden, AFS 1987:12, träder i kraft. Den nya kungörelsen upptar 8 nya ämnen. För 15 ämnen sänks gränsvärdet.

En närmare redogörelse för bakgrunden till systemet med hygieniska gränsvärden lämnades i socialutskottets betänkande SoU 1977/78:1 med anledning av proposition 1976/77:149 om arbetsmiljölag. Beträffande det rent praktiska arbetet med framtagande av gränsvärdelistan hänvisas till betänkandet SoU 1984/85:16 (s. 26–27).

Beträffande buller gäller sedan den 1 januari 1987 arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter AFS 1986:15.

De hygieniska gränsvärdena revideras löpande av arbetarskyddsstyrelsen, inte minst mot bakgrund av de nya forskningsrön som framkommer.

Här kan vidare nämnas att regeringen givit arbetarskyddsstyrelsen i uppdrag att utreda konsekvenserna – både de ekonomiska och de hälsomässiga – av att halvera alla nu gällande gränsvärden för lösningsmedel i arbetsmiljön. Uppdraget skall redovisas senast den 1 april 1988.

Utskottet anförde förra våren – med anledning av ett likalydande motionsyrkande – att utskottet förutsätter att arbetarskyddsstyrelsen fastställer de hygieniska gränsvärdena på en så låg nivå som möjligt, så att betryggande marginal uppnås till den nivå där oacceptabla skadeeffekter kan uppstå. Utskottet vidhåller denna uppfattning och ser – i likhet med föregående år – inte anledning till något uttalande från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandet. Motion 1987/88:So715 (fp) avstyrks således i här aktuell del (yrkande 1).

I *motion 1987/88:So705 av Bertil Måbrink (vpk)* begärs att omedelbara åtgärder vidtas för att sänka gränsvärdet för etenoxid/etylenoxid till 0.

I arbetarskyddsstyrelsens kungörelse (AFS 1984:5) om hygieniska gränsvärden har fastställts ett nivågränsvärde för etylenoxid på 5 ppm (part per million) eller 9 mg/m^3. Etylenoxid är också upptaget som cancerframkallande ämne (grupp C) i bilaga 2 till kungörelsen. Vidare anges att ämnet lätt kan upptas genom huden. Det nu gällande gränsvärdet fastställdes år 1981 efter att sedan år 1974 ha varit 20 ppm och sedan år 1978 10 ppm. Av intresse är att det fr. o. m. den 1 januari 1985 föreskrivs ett s. k. planeringsvärde för etylenoxid om endast 1 ppm (kungörelsens bilaga 1). Det innebär att vid planering av nya eller ombyggnad av gamla anläggningar skall eftersträvas att

expositionen för etylenoxid under en hel arbetsdag blir godtagbar med hänsyn till en tidsvägd genomsnittshalt av 1 ppm. Ett lågt planeringsvärde anses utgöra en indikation på att gränsvärdet kommer att sänkas så småningom.

För verksamhet där etylenoxid hanteras gäller arbetarskyddsstyrelsens kungörelse (AFS 1980:12) om etylenoxid och propylenoxid. Enligt huvudregeln i 3 § skall hanteringen av etylenoxid om möjligt ske i slutet system. Enligt 5 § skall expositionen vara så låg som möjligt. I 11–20 §§ finns bestämmelser om kontroll av luftföroreningarna genom expositionsmätningar.

Etylenoxid utgör ett högprioriterat ämne i arbetarskyddsstyrelsens löpande revisionsarbete. Något nytt gränsvärde för ämnet medhanns emellertid inte vid 1987 års revision, som träder i kraft den 1 juli 1988. Förslag till nytt gränsvärde kan, enligt vad utskottet erfarit, förväntas under år 1989. Utskottet förutsätter att gränsvärdet därvid fastställs på en så låg nivå som möjligt så att en betryggande marginal uppnås. I avvaktan på resultatet av den pågående granskningen finner utskottet i övrigt inte anledning till något uttalande från riksdagens sida. Motion 1987/88:So705 (vpk) avstyrks således.

Översyn av arbetsmiljölagen m. m.

I *motion 1987/88:So706 av Lars Werner m. fl. (vpk)* begärs en översyn av arbetsmiljölagens brister och förslag till åtgärder. I motionen görs en uppräkning av vad motionärerna anser utgöra brister i regelsystemet på arbetsmiljöområdet.

Utskottet har tidigare avstyrkt motioner från vänsterpartiet kommunisterna liknande den nu aktuella. Utskottet har därvid anfört (SoU 1984/85:16 s. 19–21 och SoU 1986/87:17 s. 19–20) att det för sin del inte ansåg att det framkommit något som skulle motivera en översyn av arbetsmiljölagen på det sätt som motionärerna begärt. Det sagda hindrade emellertid inte, ansåg utskottet, att specifika frågor kunde behöva övervägas särskilt. Utskottet anser även nu att det saknas anledning att se över arbetsmiljölagen på det sätt som begärs i motionen. Utskottet vill samtidigt erinra om att det pågår utredningar vad avser specifika delar av arbetsmiljölagen, t. ex. arbetsolycksutredningen (A 1986:01) och en arbetsgrupp inom arbetsmarknadsdepartementet som skall se över arbetsmiljölagen bl. a. med utgångspunkt i en skrivelse från arbetarskyddsstyrelsen. Motion 1987/88:So706 (vpk) avstyrks alltså.

I *motion 1987/88:So708 av Lars-Ove Hagberg m. fl. (vpk)* föreslås att de fackliga representanterna får majoritet i såväl arbetarskyddsverkets styrelse som yrkesinspektionsnämnderna.

Motsvarande yrkanden har avslagits av riksdagen efter förslag av utskottet ett flertal gånger tidigare, senast våren 1987 (se SoU 1986/87:17 s. 11).

Utskottet har bl. a. understrukit vikten av att de statliga tillsynsmyndigheterna på detta område inte konstrueras som partsorgan. Om detta blev fallet skulle enligt utskottet förutsättningarna för tillsynsverksamheten allvarligt försämras. Detta skulle i sista hand skada såväl det allmännas som arbetstagarnas och arbetsgivarnas intresse.

Utskottet har inte ändrat inställning och avstyrker därför motionen.

Yrkesinspektionens distriktsindelning

I *motion 1987/88:So711 av Yvonne Sandberg-Fries m. fl. (s)* begärs förslag om delning av det nuvarande yrkesinspektionsdistriktet för Blekinge och Kronobergs län så att Blekinge i framtiden kommer att utgöra ett eget distrikt.

Yrkesinspektionens nuvarande distriktsindelning fastställdes år 1973. En utgångspunkt för distriktsindelningen var att distrikten i princip borde organiseras länsvis. En annan utgångspunkt var att distrikten inte borde vara mindre än att de gav tillräckligt underlag för att anställa och effektivt utnyttja specialister. För närvarande bildar 14 län egna yrkesinspektionsdistrikt. Fem distrikt omfattar två län.

Utredningen med uppdrag att se över yrkesinspektionen och den kommunala tillsynen, den s. k. YKT-utredningen, har i sitt betänkande (Ds A 1985:1) Samlad tillsyn av arbetsmiljön bl. a. prövat om antalet yrkesinspektionsdistrikt bör utökas. Utredningen fann (s. 151) att en strikt länsindelning inom ramen för nuvarande resurser skulle innebära att ett stort antal tjänster för fältarbete måste omvandlas till tjänster för distriktsledning och administration. Detta skulle få till följd färre antal inspektörer per distrikt än för närvarande. En annan konsekvens av att inrätta fler distrikt är att möjligheterna minskar att ha personal med mer djupgående kunskaper i de arbetsmiljöfrågor som finns i ett distrikt. Expertkunnandet skulle tunnas ut. Härtill kommer att en eventuell resursförstärkning måste kanaliseras till storstadsområdena eftersom konsekvenserna för inspektionen av ett ändrat huvudmannaskap för den kommunala tillsynen blir störst i dessa områden. Slutsatsen av utredningens resonemang blev att en strikt länsindelning inte alltid var lämplig.

Utskottet delar YKT-utredningens uppfattning att distrikten inte bör vara mindre än att de kan skaffa och vidmakthålla erforderligt expertkunnande. Om en stor del av specialistkompetensen måste hämtas utanför distriktet påverkas effektiviteten i inspektionsverksamheten negativt. Utskottet är mot denna bakgrund inte berett att föreslå något riksdagens initiativ med anledning av motionen. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om möjligheten att inrätta lokalkontor vid yrkesinspektionsdistrikten. YTK-utredningen har ansett att inrättandet av ett eller flera lokalkontor kan vara ett effektivt sätt att organisera ett distrikt. Enligt utredningens förslag bör det ankomma på arbetarskyddsstyrelsen att efter framställan från ett yrkesinspektionsdistrikt fatta beslut i fråga om inrättande av ett lokalkontor. Motion 1987/88:So711 (s) avstyrks således.

Belastnings- och förslitningsskador

I *motion 1987/88:So707 av Lars Werner m. fl. (vpk)* föreslås att riksdagen hos regeringen begär ett samlat program mot belastnings- och förslitningsskador (*yrkande 1*). Motionärerna begär också att forskning och åtgärder mot belastningsjukdomar fortsättningsvis prioriteras i arbetsmiljöarbetet med ökad inriktning på sambandet mellan förslitnings- och belastningsskador och

stressfaktorer och arbetsorganisation utformad efter ekonomiska effektivitetsmått (*yrkande 2*).

Arbetsmarknadsministern framhåller i årets budgetproposition (s. 36) att hälften av de anmälda arbetskadorna är belastningsskador. Undersökningen visar att de i hög grad drabbar kvinnor som har monotona och ensidiga arbeten. Kampen mot belastningssjukdomarna är därför också en fråga om jämställdhet. Arbetsplatserna måste utformas så att de passar såväl kvinnor som män, anför arbetsmarknadsministern.

Socialutskottet har i anslutning till behandlingen av nu aktuella yrkanden den 11 februari 1988 anordnat en hearing angående belastningsskador i syfte att öka utskottets kunskaper på området. Utskottet har därvid erfarit bl. a. följande.

En stor del av *arbetsmiljöinstitutets* verksamhet är direkt eller indirekt riktad mot ämnesområdet belastningsskador i arbetslivet. Arbetsmiljöinstitutets utbildning av företagshälsovårdens personal syftar direkt till att ge företagshälsovården kompetens att upptäcka, förebygga, behandla och rehabilitera skador orsakade av belastning i arbetslivet. I egenskap av sektorsorgan har institutet ansvaret att följa forskningen och svara för sammanställning, bearbetning och tolkning av forskningsresultat inom arbetsmiljöns område och då även vad avser belastningsskador. Arbetet sker på såväl nationell som nordisk och internationell nivå. Institutet bedriver vidare egen forskning som till stor del är inriktad mot problemområdet belastningsskador.

Arbetarskyddsstyrelsen ger bl. a. genom informationssystemet om arbetsskador (ISA) ut information om belastningsskador till arbetsplatserna. Genom ISA görs en yrkesvis kartläggning av riksgrupper och riskmiljöer när det gäller belastningsskador. S. k. riskdatablad sprider informationen till arbetsplatserna. ISA tar även fram direkt arbetsställerelaterad information till yrkesinspektionen i dess arbete.

Arbetarskyddsstyrelsen har hösten 1987 inlett det s. k. belastningsergonomiprogrammet. Programmet avser att lägga grunden för arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens insatser för att förebygga belastningsskador. Programmet utgår från en helhetssyn. Stor vikt fästs vid organisationsfrågor och arbetets psykologiskt-sociala innehåll. Programmet skall pågå en lång tid. Bransch efter bransch skall gås igenom. Projektet skall leda till en ökad kompetens inom arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen när det gäller belastningssjukdomar vilket i sin tur skall leda till en offensivare tillsyn.

Arbetsmiljöfonden fördelar ca 200 milj. kr. till forskning och utveckling på ämnesområdet belastningsskador. Fonden planerar nya programsatsningar för den kommande treårsperioden på områdena fysisk arbetsbelastning samt sociala och psykiska belastningars betydelse för uppkomsten av ohälsa. Verksamheten omfattar såväl medicinsk forskning som tekniska projekt. Fonden gör även stora informationssatsningar.

Socialstyrelsen har hösten 1987 publicerat rapporten Att förebygga sjukdomar i rörelseorganen. Rapporten, som tagits fram i samarbete med bl. a. arbetarskyddsstyrelsen och riksförsäkringsverket, beskriver forsk-

ningsläget såvitt avser arbetsrelaterade och åldersrelaterade sjukdomar i rörelseorganen.

Utskottet kan sammanfattningsvis konstatera att belastningsskadorna fått stor uppmärksamhet under senare år genom olika forsknings- och utvecklingsprojekt. Utskottet har inhämtat att ett flertal projekt är inriktade på att ytterligare undersöka sambandet mellan belastningsskador och psykiska, sociala och arbetsorganisatoriska faktorer.

Utskottet delar motionärernas uppfattning om angelägenheten av fortsatt forskning och åtgärder för att förebygga och minska belastningsskador. Bl. a. måste nu medel ställas till förfogande för olika fullskaleförsök. Med hänvisning till den omfattande verksamhet som redovisats ovan anser utskottet inte att motion 1987/88:So707, yrkande 2 i övrigt påkallar något uttalande av riksdagen. Motionsyrkandet avstyrks.

Beträffande yrkande 1 i motionen vill utskottet erinra om det av arbetarskyddsstyrelsen inledda programmet mot belastningsskador. Detta skall självfallet fullföljas. Enligt utskottets mening finns därför inte anledning till något riksdagens initiativ. Även detta motionsyrkande avstyrks alltså.

I samma motion (vpk) begärs vidare att skyddsombud och lokal fackförening ges vidgad rätt att stoppa arbeten som utsätter den arbetande för förslitnings- och belastningsskador (*yrkande 3*).

Skyddsombud har enligt 6 kap. 7 § arbetsmiljölagen rätt att avbryta arbete i det fall ett visst arbete innebär omedelbar och allvarlig fara för arbetstagarens liv eller hälsa och rättelse inte kan uppnås genom hänvändelse till arbetsgivaren. Skyddsombudet kan då besluta att arbetet skall avbrytas till dess att yrkesinspektionen hinner ta ställning i frågan. Av förarbetena framgår att skyddsombudens stoppningsrätt aktualiseras när risken är överhängande och man inte hinner avvakta yrkesinspektionens ställningstagande. Skyddsombudet har emellertid inte befogenhet att stoppa arbetet enbart på grund av misstanke om skadliga långtidseffekter. (Prop. 1976/77:149 s. 339, SoU 1977/78:1 s. 56–57).

Yrkanden liknande det nu aktuella behandlades av riksdagen våren 1986 och våren 1987. Utskottet avstyrkte då motionerna och uttalade att det enligt utskottets mening hade gjorts en lämplig avgränsning i arbetsmiljölagen av de situationer då skyddsombud har rätt att avbryta arbetet. Utskottet kunde således inte dela motionärernas uppfattning att en ökning av skyddsombudens befogenheter i detta avseende skulle vara en lämplig väg att gå för att komma till rätta med belastningsskadorna. Utskottet erinrade också om att det i ett antal författningar från arbetarskyddsstyrelsen finns konkreta bestämmelser om arbetsställningar, arbetsrörelser och fysisk belastning och att yrkesinspektionen, som skall vaka över att gällande föreskrifter iakttas, i sista hand har tvångsmedel att tillgå för att åstadkomma förbättringar av arbetsmiljön (SoU 1985/86:12 s. 17 och SoU 1986/87:17 s. 14).

Utskottet, som vill tillägga att risken för belastningsskador inte är av den brådskande natur att inte yrkesinspektionens beslut hinner inhämtas, har inte ändrat uppfattning i denna fråga. Motionen avstyrks därför såvitt här är i fråga (yrkande 3).

I *samma motion (vpk)* föreslås att arbetarskyddsstyrelsen skall få i uppdrag att ge ut tvingande anvisningar om facklig organisations rätt att tvinga fram raster och pauser, lägre arbetstempo, arbetsväxling och rotation och arbetsorganisationsmodeller som minskar belastnings- och förslitningsskador (*yrkande 4*).

I 6 kap. arbetsmiljölagen finns regler om samverkan på arbetsmiljöområdet mellan arbetsgivare och arbetstagare. Dessa regler – om skyddsombud, skyddskommitté m. m. – kompletteras av olika avtal, s. k. medbestämmandeavtal, som slutits av parterna på såväl den offentliga som den privata arbetsmarknaden. Reglerna i arbetsmiljölagen om skyddsombuds befogenheter tar, som nyss sagts, sikte på situationer som innebär överhängande fara. I medbestämmandeavtalen tas upp frågor om organisationsförändringar m. m. Utskottet anser att balansen mellan det lagreglerade och det avtalsreglerade området skulle rubbas på ett mindre lämpligt sätt om motionärernas yrkande vann bifall. Detta innebär dock inte att frågor om arbetsorganisation m. m. är oviktiga när det gäller att minska belastningsskador. Fr. o. m. den 1 juli 1987 har i arbetsmiljöförordningen (15 §) förts in en bestämmelse att yrkesinspektionen vid sin tillsyn skall eftersträva en helhetsbedömning. Hänsyn skall således tas till arbetsplatsens lämplighet ur psykologiska och sociala aspekter. Utskottet har vidare vid sin hearing om belastningsskador inhämtat att forskning och åtgärder i hög grad är inriktade på organisationsfrågor. Mot bakgrund av det nu anförda avstyrks motion So707 (vpk) även i här aktuell del (yrkande 4).

I *motion 1987/88:So709 av Rosa Östh m. fl. (c)* tas arbetsmiljöproblemen i hemtjänsten upp (*yrkande 1*).

Arbetsmiljön inom hemtjänsten har hösten 1987 behandlats utförligt av socialutskottet i det av riksdagen godkända betänkandet SoU 1987/88:5. I det betänkandet redovisas bl. a. gällande bestämmelser, utredningar m. m. och tidigare riksdagsbehandling.

Utskottet erinrade bl. a. om att socialstyrelsen i samarbete med bl. a. arbetarskyddsstyrelsen genomför ett regeringsuppdrag med sikte på att förbättra rekryteringen av personal till den sociala hemtjänsten. Arbetsmiljöfrågorna skall härvid särskilt belysas.

Utskottet framhöll vidare att utgångspunkten måste vara att hemtjänsten utformas på ett sätt som varken ger avkall på kraven på respekt för den enskildes integritet eller kraven på en god arbetsmiljö. Utskottet noterade att socialstyrelsen redan fått ett regeringsuppdrag rörande hemtjänsten vari bl. a. ingår att uppmärksamma aktuella arbetsmiljöfrågor. Det erinrades vidare om att arbete med allmänna råd för social hemtjänst pågår inom socialstyrelsen. Mot denna bakgrund ansåg sig utskottet kunna förutsätta att arbetsmiljöproblemen inom hemtjänsten skulle uppmärksammas och få sin belysning utan något riksdagens initiativ.

Utskottet har inhämtat att socialstyrelsens uppdrag rörande rekryteringen till hemtjänsten skall redovisas senast den 1 april 1988. Utskottet förutsätter att socialstyrelsen härvid också beaktar vikten av utbildning av den ofta unga hemtjänstpersonalen så att det skapas bättre förutsättningar för dem att stanna i yrket. Med hänvisning till det nu anförda avstyrker utskottet bifall till motionen i nu aktuell del (yrkande 1).

I *motion 1987/88:So709 av Rosa Östh m. fl. (c)* hemställs att regeringen ges till känna vad som anförts om arbetsmiljöproblem för livsmedelsarbetare (*yrkande 2*).

Arbetarskyddsstyrelsen har meddelat föreskrifter (AFS 1982:12) om arbete i kylda livsmedelslokaler. Enligt dessa får köttets temperatur i snittstället inte understiga +4° C. Lufttemperaturen i arbetslokal för arbete med livsmedel skall hållas så nära +16° C som möjligt. I styckningslokal i exportkontrollerade anläggningar (s. k. kontrollslakterier) får lufttemperaturen vara lägst +8° C.

I livsmedelsverkets allmänna tillämpningskungörelse (ATK) SLV FA 1984:11 finns bestämmelser om hantering av kylda livsmedel samt temperaturkrav i livsmedelslokal. Dessa innebär bl. a. att i styckningslokal för kött skall lufttemperaturen vara reglerad till +10° C. Temperaturen får vara högre, dock högst +16° C, under förutsättning bl. a. att hanteringstiden är så kort att varans temperatur inte överstiger +8° C. Temperaturbestämmelserna för anläggningar godkända för export av färskt kött till EG-marknaden innebär att innetemperaturen i köttet vid styckning aldrig får överskrida +7° C. Under styckning får temperaturen i styckningslokalen aldrig överskrida +12° C.

Enligt motionärerna medför EG:s krav på temperatur att köttet blir hårdbearbetat vilket ökar risken för muskelskador och andra skador.

Utskottet, som kan konstatera att EG:s krav inte strider mot arbetarskyddsstyrelsens anvisningar, har inhämtat att slakt- och charkuteriarbete utgör ett högriskyrke för belastningssjukdomar. Det är därför angeläget att kraftfulla insatser vidtas för att påverka de faktorer som bidrar till uppkomsten av belastningssjukdomar.

Utskottet har vidare inhämtat att fyra svenska slakteriföretag avser att söka dispens från EG-marknadens bestämmelser. Från EG har man enligt uppgift förklarat sig positiv till att ge tillstånd till s. k. tempererad styckning, dvs. styckning av varmt kött, om vissa villkor kan uppfyllas. Ett sådant villkor är att köttet inom 60 minuter från slakten förs in i en styckningslokal vars temperatur inte överstiger +12° C. De svenska företagen undersöker för närvarande möjligheterna att klara den angivna tidsgränsen.

Utskottet, som delar motionärernas uppfattning att det är angeläget att belastningssjukdomarna hos slakteriarbetare minskas, anser mot bakgrund av det redovisade dispensförfarandet inte att motionen påkallar något initiativ av riksdagen. Motion 1987/88:So709 (c) i här aktuell del (yrkande 2) avstyrks alltså.

Skogsarbetsplatser

I *motion 1987/88:So703 av Johnny Ahlqvist (s)* föreslås att skogsarbetsplatser skall jämställas med byggarbetsplatser när det gäller ansvaret för samordningen av arbetarskyddet på gemensamt arbetsställe.

När två eller flera samtidigt driver verksamhet på samma arbetsställe, skall de enligt 3 kap. 6 § arbetsmiljölagen samråda och gemensamt verka för att

åstadkomma tillfredsställande skyddsförhållanden.

Enligt 3 kap. 7 § arbetsmiljölagen har byggherre och den som råder över fast driftsställe ansvaret för samordning och skyddsåtgärder på ett gemensamt arbetsställe när det gäller byggnads- eller anläggningsarbete. På ett annat gemensamt arbetsställe än byggarbetsplats eller fast driftsställe, t. ex. på ett rörligt arbetsställe som vid skogsarbete, kan de som bedriver arbete där komma överens om att en av dem skall ha ansvar för samordningen.

Om en sådan överenskommelse inte har träffats, kan enligt 7 kap. 6 § arbetsmiljölagen yrkesinspektionen bestämma vem som skall ha sådant ansvar.

Vid tillkomsten av arbetsmiljölagen konstaterade socialutskottet (SoU 1977/78:1 s. 34) att det skulle innebära svåra gränsdragningsproblem att införa ett obligatoriskt samordningsansvar för alla gemensamma arbetsställen. Utskottet underströk det angelägna i att arbetarskyddsstyrelsen med uppmärksamhet följer utvecklingen och att man i första hand genom information försöker avhjälpa förekommande brister. Utskottet pekade även på den möjlighet som yrkesinspektionen har att i det enskilda fallet bestämma om samordningsansvar beträffande alla typer av gemensamma arbetsställen.

Arbetarskyddsstyrelsen höll år 1980 en konferens om samordningsansvar på skogsarbetsplatser. Vid konferensen deltog bl. a. representanter för yrkesinspektionen, Svenska skogsarbetareförbundet, Skogs- och lantarbetsgivareförbundet och vissa skogsbolag. Konferensen mynnade inte ut i några konkreta förslag. Det konstaterades emellertid att Skogs- och lantarbetsgivareförbundet rekommenderade sina medlemmar att regelmässigt ta in bestämmelser om samordningsansvar i entreprenadkontrakten.

Utskottet har inhämtat att arbetarskyddsstyrelsen, som förutsattes vid tillkomsten av arbetsmiljölagen, noga följer utvecklingen. Utskottet har vidare inhämtat att samordningsansvaret vid större skogsarbetsplatser i ökad omfattning regleras genom avtal mellan parterna. Med hänsyn härtill anser inte utskottet att det är påkallat med någon åtgärd från riksdagens sida. Motion So703 (s) avstyrks således.

I *motion 1987/88:So710 av Stina Gustavsson m. fl. (c)* begärs att arbetarskyddsstyrelsen får i uppdrag att initiera en fortsättning på projektet "Säkerhetsdagar i skogsbruket" och att medel härför anvisas ur arbetsmiljöfonden (*yrkande 2*).

Arbetsmiljöfonden är ett forskningsfinansierande organ, vars verksamhet finansieras av en arbetarskyddsavgift [8 § lagen (1981:691) om socialavgifter]. Fondens styrelse beslutar självständigt om användningen av de medel som finns för forsknings-, utbildnings- och utvecklingsinsatser. I styrelsen sitter företrädare för arbetsmarknadens parter.

Socialutskottet (SoU 1986/87:17 s. 25) förklarade förra våren med anledning av en liknande motion att det ankommer på fondens styrelse att prioritera vilka utbildningsinsatser den vill genomföra. Utskottet förutsatte vidare att yrkesinspektionen kommer att ägna arbetarskyddet i det självverksamma skogsbruket särskild uppmärksamhet om så är påkallat med hänsyn till olycksfallsfrekvens m. m.

Det utskottet anförde vid föregående riksmöte äger aktualitet även i dag. Utskottet anser inte att motion 1987/88:So710 påkallar någon riksdagens åtgärd i nu aktuell del (yrkande 2).

Sanktionssystemet vid arbetsmiljöbrott

I *motion 1987/88:So715 (fp)* hemställs om en utredning om de ekonomiska konsekvenserna för arbetsgivare vad gäller arbetsmiljön (*yrkande 7*).

Företagsbot kan fr. o. m. den 1 juli 1986 åläggas näringsidkare för brott som begåtts i näringsverksamheten. Såväl enskilda som juridiska personer kan åläggas företagsbot. Företagsbot kan fastställas till lägst 10 000 kr. och högst 3 milj. kr.

Arbetsolycksutredningen (dir. 1986:13) har haft till uppgift bl. a. att undersöka förutsättningarna för att införa ekonomiska sanktioner som kan tas ut även av juridiska personer utan att det behöver kunna bevisas uppsåt eller oaktsamhet hos en enskild person. Utredningen har nyligen redovisat sina överväganden i betänkandet (SOU 1988:3) Arbetsolycka – "olycka eller arbetsmiljöbrott?" Utredningen anser inte att det finns något behov att utöver företagsbot införa ytterligare någon typ av sanktionsavgift på arbetsmiljöområdet.

Frågan om ekonomiska konsekvenser för arbetsgivare vid arbetsmiljöbrott kommer att bli föremål för fortsatta överväganden av regeringen i samband med departementsbehandlingen av arbetsolycksutredningens betänkande. Motion 1987/88:So715 (fp) yrkande 7 påkallar därmed ingen åtgärd av riksdagen utan avstyrks.

I *motion 1987/88:So715 (fp)* tas även upp frågan om förlängd preskriptionstid för ärenden om tillämpning av arbetsmiljölagen (*yrkande 6*).

Ansvarsreglerna i arbetsmiljölagen bygger i första hand på att ett direkt straffhot inte inträder förrän en tillsynsmyndighet i det enskilda fallet har meddelat ett föreläggande eller förbud. Den som bryter mot ett sådant kan enligt 8 kap. 1 § arbetsmiljölagen dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Enligt 8 kap. 2 § kan den som bryter mot vissa föreskrifter eller villkor som meddelats med stöd av lagen dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

När som i arbetsmiljölagen svårare straff än fängelse i ett år inte kan följa på brottet, får påföljd inte ådömas om inte den misstänkte häktats eller fått del av åtal för brottet inom två år (35 kap. 1 § brottsbalken). Preskriptionstiden är således två år.

Har en arbetsskada vållats genom oaktsamhet kan straffrättsligt ansvar utkrävas för vållande till annans död eller vållande till kroppsskada eller sjukdom enligt bestämmelser i brottsbalken (3 kap. 7 § och 8 § BrB). Även brottet framkallande av fara för annan (3 kap. 9 § BrB) kan bli aktuellt. Preskriptionstiden för brottet vållande till annans död är i normalfallet fem år och i grova fall tio år. Vid vållande till kroppsskada eller sjukdom är preskriptionstiden i normalfallet två år och i grova fall fem år. Preskriptionstiden vid framkallande av fara för annan är fem år.

Arbetsolycksutredningen har i sitt betänkande (SOU 1988:3) Arbetsolycka – "olycka eller arbetsmiljöbrott?" föreslagit att en särskild straffregle-

ring för arbetsmiljöbrott skall införas i brottsbalken. Enligt den föreslagna bestämmelsen skall den som åsidosätter vad som åligger honom för att förebygga ohälsa eller olycksfall i arbetsmiljö i vissa angivna fall kunna dömas för arbetsmiljöbrott till böter eller fängelse i högst två år eller i grova fall till fängelse i högst fyra år. Preskriptionstiden blir för det föreslagna brottet fem år i normalfallet och tio år vid grova fall.

Utskottet konstaterar således att frågan om förlängd preskriptionstid vid arbetsmiljöbrott redan är aktuell genom arbetsolycksutredningens förslag. Utskottet ser mot bakgrund härav inte skäl att begära ytterligare åtgärder från regeringen utan avstyrker motion 1987/88:So715 (fp) såvitt nu är i fråga (yrkande 6).

Luftkuddeskydd i yrkesmässigt använda personbilar

I *motion 1987/88:So714 av Karin Israelsson m.fl. (c, m, fp)* hemställs att regeringen ges till känna vad i motionen anförts om införande av luftkuddeskydd i yrkesmässigt använda personbilar som skydd mot arbetsskada bland chaufförer (*yrkande 1*). I samma motion begärs att arbetarskyddsstyrelsen får i uppdrag att utforma föreskrifter med närmare riktlinjer för införandet av luftkudde i personbilar (*yrkande 2*).

Motionärerna uppger att försök med luftkudde har skett i två av postverkets bilar. Mot bakgrund av de goda erfarenheterna i Sverige och USA av systemet med luftkudde bör sådant införas i alla bilar som utnyttjas yrkesmässigt. Motionärerna upplyser om att försöksverksamheten i Sverige under åren 1988–1989 skall utvidgas till 100 nya postbilar. Försöket utförs i samarbete mellan postverket, statshälsan och näringslivet.

Utskottet vill framhålla att trafikmiljön är en del av arbetsmiljön för många människor och att det är viktigt att bilen för dem görs till en så säker arbetsplats som möjligt. Härvid kan luftkudden vara ett medel för att förhindra och hindra arbetsskador. Luftkudden ersätter emellertid inte användningen av bilbälte utan är ett komplement till detta. Utskottet ser positivt på forsknings- och utvecklingsprojekt om luftkuddesystem. Som motionärerna anför planeras mer omfattande försök i Sverige under de närmaste åren. Dessa försök bör enligt utskottets mening avvaktas. Mot bakgrund av det nu anförda avstyrks båda yrkandena i motion So714.

Dator- och bildskärmsarbete m. m.

Arbetarskyddsstyrelsens anvisningar m. m.

Arbetarskyddsstyrelsen har utfärdat en kungörelse med föreskrifter om arbete vid bildskärm (AFS 1985:12). Den trädde i kraft den 1 januari 1986. I denna anges hur synförhållanden, arbetsplats, arbetsuppgifter och pauser skall vara utformade för att inte leda till ögontrötthet, psykisk påfrestning samt besvär i muskler och leder. Arbetarskyddsstyrelsen har vidare gett ut allmänna råd om datorstöd i arbetet (AFS 1986:279). Råden behandlar bl. a. vikten av utbildning, information och medinflytande vid införande av

datorstöd. De allmänna råden tar vidare upp frågor om arbetsinnehåll, ergonomi och personlig integritet m. m. till följd av datoriseringen.

I *motion 1987/88:So709 av Rosa Östh m. fl. (c)* begärs att arbetarskyddsstyrelsen får i uppdrag att utarbeta mer precisa regler vad gäller lokaler, ergonomi och arbetstid vid arbete med bildskärmar (*yrkande 3*).

Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter tar främst sikte på synproblemen och belastningsbesvär som kan uppkomma i samband med arbete vid bildskärm. De innehåller bl. a. bestämmelser om arbetspassens längd och om synundersökning av arbetstagaren. De allmänna råden behandlar bl. a. ergonomiska och fysiska arbetsmiljökrav vid bildskärmsarbete. Även arbetarskyddsstyrelsens kungörelse Arbetsställningar och arbetsrörelser (ASF 1983:6) kan tillämpas vid planering av bildskärmsarbetsplats.

Utskottet anordnade den 17 november 1987 en hearing om arbetsmiljöproblem vid bildskärmsarbete. Närvarande var bl. a. representanter för arbetsmiljöinstitutet, arbetarskyddsstyrelsen, socialstyrelsen, statens strålskyddsinstitut, statens arbetsmiljöfond, statshälsan samt för arbetsmarknadens parter. Utskottet inhämtade därvid bl. a. att arbeten vid bildskärm kan vara av olika och mycket varierande natur. Det är därför svårt att utfärda föreskrifter som är mer precisa och som skall gälla för alla förekommande typer av bildskärmsarbete. Det vetenskapliga underlaget är vidare otillräckligt när det gäller åtgärdernas utformning. Det behövs ytterligare forskning på detta område.

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att arbetsmiljöriskerna vid bildskärmsarbete är föremål för en intensiv bevakning. Det kan, enligt vad utskottet inhämtat, antas att arbetsorganisatoriska förändringar ofta kan minska risken för ohälsa vid bildskärmsarbete. Ett flertal forsknings- och utvecklingsprojekt pågår i syfte att finna ergonomiska och arbetsorganisatoriska lösningar vid användningen av bildskärmar.

Med hänvisning till det nu anförda avstyrker utskottet motion 1987/88:So709 i nu aktuell del (yrkande 3).

Forskning om hälsorisker vid bildskärmsarbete

I *motion 1987/88:So225 av Bengt Kindbom m. fl. (c)* yrkas ett tillkännagivande av vad i motionen anförts om datatekniken och arbetsmiljön. Motionärerna tar bl. a. upp frågan om fortsatt forskning när det gäller terminalarbetet och hur det elektromagnetiska fältet och strålningen påverkar människor (*yrkande 1 delvis*).

Även i *motion 1987/88:So715 (fp)* tas upp frågan om forskning om bildskärmsarbetets risker (*yrkande 2*). Enligt motionärerna behövs bl. a. fler forskningsprojekt.

I *motion 1987/88:So716 (s)* begärs tvärvetenskaplig forskning om skador vid bildskärmsarbete samt om förslag till åtgärder för att hjälpa de drabbade.

Av den forskningsproposition (prop. 1986/87:80) som framlades förra året framgår att bl. a. teknisk-fysikalisk forskning med inriktning på elektromagnetiska riskfaktorer kommer att utgöra ett prioriterat område vid institutet för arbetsmiljöforskning under den närmaste treårsperioden. Arbetsmark-

nadsministern framhåller särskilt den vikt som bör läggas vid denna forskning, dvs. forskning om hur exponering för olika typer av elektromagnetiska fält, t. ex. vid bildskärmar, påverkar olika yrkesgrupper. Vid institutet för arbetsmiljöforskning pågår ett tjugotal projekt inom området. Vid bl. a. statshälsan, Grafiska hälsovårdscentralen i Stockholm, hudkliniken vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg och Karolinska sjukhuset i Stockholm och vid statens strålskyddsinstitut pågår också olika forskningsprojekt. Forskningen rör olika områden, t. ex. ergonomiska problem, hudproblem, synbesvär och forskning kring påverkan på foster.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att frågor kring arbetsmiljöriskerna vid bildskärmsarbete är ett angeläget forskningsområde. Som framgår av den här lämnade redovisningen kommer forskningen kring eventuella risker med bildskärmsarbete att även i fortsättningen utgöra ett prioriterat område. Forskningen är till sin natur ofta tvärvetenskaplig och åtgärdsinriktad och omfattar många olika riskfaktorer. Utskottet anser mot denna bakgrund inte att motionerna 1987/88:So225 (c) yrkande 1 i motsvarande del, So715 (fp) yrkande 2 och So716 (s) påkallar något uttalande från riksdagens sida.

I *motion 1987/88:So709 (c)* begärs initiativ för ökad internationellt samarbete vad gäller produktutveckling och testverksamhet om bildskärmsarbetets arbetsmiljö (*yrkande 5*).

Arbetarskyddsstyrelsen har i sin vetenskapliga skriftserie publicerat rapporten Bildskärmsarbete och hälsa. En utvärdering av kunskapsläget (1986:9). Boken sammanfattar all internationell vetenskaplig forskning kring bildskärmar och bildskärmsarbete.

På bildskärmsområdet pågår ett internationellt standardiseringsarbete under medverkan av WHO, IRPA (internationella strålningsorganisationen) och ISO (internationella standardiseringsorganisationen). Statens strålskyddsinstitut deltar bl. a. i ett internationellt projekt om utveckling och standardisering av mättekniker för bestämning av elektromagnetiska emissioner från bildskärmar m. m.

Statens mät- och provråd har utarbetat regler för den frivilliga provning av bildskärmsterminaler som blev möjlig fr. o. m. den 1 februari 1987. Reglerna bygger i hög utsträckning på internationella standarder.

Utskottet har inhämtat att det förekommer ett omfattande internationellt samarbete beträffande test och produktutveckling av bildskärmar. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet även motion 1987/88:So709 (c) yrkande 5.

Rätt till omplacering

I *motion 1987/88:So709 (c)* begärs att gravida kvinnor som arbetar vid bildskärm skall ges rätt till omplacering (*yrkande 4*).

I *motion 1987/88:So225 (c)* aktualiseras frågan om rätt till omplacering från terminalarbete för alla arbetstagare som känner oro för sin hälsa (*yrkande 1 delvis*).

I *motion 1987/88:So715 (fp)* hemställs att regeringen ger till känna vad i motionen anförts beträffande arbetsmiljö för gravida kvinnor (*yrkande 3*).

Enligt de regler som trädde i kraft den 1 juli 1985 har gravida kvinnor, som tvingas avstå från förvärvsarbete på grund av att arbetsmiljön kan medföra risk för fosterskador, rätt till omplacering eller, om omplacering inte kan ordnas, rätt till havandeskapspenning. En förutsättning är att kvinnan har avstängts från arbetet enligt föreskrifter som meddelats med stöd av 3 kap. 16 § arbetsmiljölagen [3 kap. 9 § lagen (1962:381) om allmän försäkring].

Föreskrifter om skydd för havande kvinnor finns för närvarande endast såvitt gäller blyarbete (AFS 1982:1). I 1984 års forskningsproposition (prop. 1983/84:107 bil. 7) uppgavs att bristen på kunskaper ännu var mycket stor om sambandet mellan arbetsmiljöfaktorer och reproduktionsskador. Vidare uppgavs att arbetarskyddsstyrelsen under den närmaste femårsperioden skulle prioritera bl. a. forskning om ämnen som kan skada foster och arvsanlag (s. 9).

Vad gäller gravida kvinnors rätt till omplacering från bildskärmsarbete finns det på det statliga området sedan drygt två år tillbaka en överenskommelse mellan parterna som gör det möjligt för bildskärmsarbetande kvinnor att begära omplacering. Lokala avtal och överenskommelser med samma innebörd har också träffats vid samtliga landsting, i flertalet kommuner samt vid många privata företag.

Vid behandlingen av liknande motionsyrkanden våren 1986 och våren 1987 förutsatte utskottet att arbetarskyddsstyrelsen uppmärksamt skulle följa fortlöpande forskningsarbeten vad gäller sambandet mellan arbetsmiljöfaktorer och graviditetsstörningar och skyndsamt utfärda föreskrifter om det skulle visa sig finnas ett sådant samband. Utskottet anförde vidare att även om det i dag inte fanns vetenskapliga bevis för att bildskärmsarbete leder till graviditetsstörningar bildskärmsarbetande kvinnors oro borde respekteras. Utskottet såg därför med tillfredsställelse att allt fler avtal träffas mellan arbetsmarknadens parter om rätt för gravida att slippa bildskärmsarbete (SoU 1986/87:17 s. 8).

Det utskottet anförde vid tidigare riksdagsbehandling av frågan äger aktualitet även i dag. Utskottet avstyrker därför motionerna 1987/88:So709 (c) yrkande 4 och So225 yrkande 1 delvis.

Med anledning av vad som anförs i motion So715 (fp) vill utskottet ånyo erinra om att kunskaperna om eventuella samband mellan olika arbetsmiljöfaktorer och olika typer av reproduktionsskador eller graviditetsstörningar är mycket ofullständiga. Det är angeläget med ytterligare forskning som kan ge underlag för effektiva skyddsåtgärder. Som ovan framgått är sådan forskning prioriterad. I avvaktan på bättre kunskapsunderlag för olika yrkesområden kan utskottet inte tillstyrka generella regler om rätt till omplacering vid graviditet, vilka skulle komma att slå i blindo. Utskottet avstyrker alltså även detta motionsförslag.

I *motion 1987/88:So712 av Per-Richard Molén (m)* tas frågan om samordning av forskningsdata på arbetsmiljöområdet upp. Enligt motionären vore det av stort värde att samla forskningsdata i en särskild databas så att bl. a. yrkesinspektionens fältmän fick tillgång till materialet.

I *motion 1987/88:So713* begär samme motionär (m) att informationssystemet om arbetsskador (ISA) skall användas för förbättringar av arbetsmiljön bl. a. genom att företag och organisationer borde ges möjlighet att ta del av eller beställa körningar från denna databas.

Databastjänsten ARAMIS blev allmänt tillgänglig i början av år 1985. ARAMIS är ett resultat av samordningssträvandena kring biblioteks- och dokumentationstjänsterna vid arbetarskyddsstyrelsen, arbetslivscentrum och statens naturvårdsverk (SNV). Syftet med ARAMIS är att ge information om arbetslivs- och miljöförhållanden i ett sammanhållet och lätt tillgängligt paket av databaser. I ARAMIS ingår fem olika databaser: ALCDOK som produceras vid arbetslivscentrum, AMILIT som produceras vid arbetarskyddsstyrelsen, CISILO som produceras vid internationella arbetsbyrån (ILO) i Genève, NIOSHTIC som produceras vid National Institute for Occupational Safety and Health (NIOSH) i USA samt SERIX som produceras vid SNV. I databaserna registreras forskningsprojekt och forskningsresultat, utredningar och rapporter, böcker och tidskriftsartiklar, lagar och avtal m. m.

Genom ARAMIS finns således redan en sådan samlad information om forskning på arbetsmiljöområdet som efterlyses i motion 1987/88:So712 (m). Motionen avstyrks således.

Företag och organisationer kan beställa material ur informationssystemet om arbetsskador (ISA). En förutsättning för meningsfullt förebyggande skyddsarbete är att information om riskmiljöer och riskgrupper finns tillgänglig. Arbetarskyddsstyrelsen informerar fortlöpande företag och andra om möjligheten att göra specialbearbetningar av ISA. Utskottet har inhämtat att arbetarskyddsstyrelsens inkomster från uttag ur ISA-systemet uppgår till ca 200 000 kr. årligen. Detta belopp kan ställas i relation till den totala kostnaden för ISA som uppgår till ca 12 milj. kr. En anledning till det svaga intresset kan, enligt vad utskottet inhämtat, vara eftersläpningen i statistikproduktionen. Den senast färdigställda årsstatistiken avser år 1984.

Arbetsmarknadsministern anför i årets budgetproposition (bil. 12 s. 41) att det ökande antalet anmälda arbetssjukdomar har lett till en besvärande eftersläpning av kodning och registrering av arbetssjukdomar inom ramen för ISA. Detta har i sin tur lett till försenad arbetsskadestatistik och sämre tillgång till aktuella uppgifter. Med anledning härav föreslås (prop. s. 105) att ISA-systemet får en resursförstärkning.

Det är således möjligt att redan nu utnyttja ISA på det sätt motionären efterlyser. Utskottet förutsätter att de aviserade åtgärderna för att förbättra aktualiteten hos systemet leder till att efterfrågan från utomstående ökar.

Med hänvisning till det nu anförda anser utskottet inte att motion 1987/88:So713 påkallar någon åtgärd av riksdagen.

I *motion 1987/88:So715 (fp)* hemställs att regeringen ges till känna vad i motionen anförts beträffande fullskaleförsök med alternativa arbetsorganisationer i syfte att förbättra den psykosociala arbetsmiljön (*yrkande 4*).

I årets budgetproposition (bil. 12 s. 37) upplyser arbetsmarknadsministern att arbetsmiljöfonden planerar nya programsatsningar på områdena fysisk arbetsbelastning samt sociala och psykiska belastningars betydelse för uppkomsten av ohälsa. Stödet till utvecklingsarbete inom olika områden planeras också bli utökat. Det gäller bl. a. frågor om arbetsorganisation och deras samspel med införande av ny teknik i arbetslivet.

Enligt vad utskottet erfarit har under de senaste fem åren sådana försök som efterlyses i motionen genomförts på ett stort antal arbetsplatser. Försöken har skett på såväl offentliga som privata arbetsplatser inom ramen för utvecklingsfondens utvecklingsprogram för ny teknik, arbetsorganisation och arbetsmiljö. Mot den bakgrunden avstyrker utskottet bifall till motionen såvitt nu är i fråga (yrkande 4).

Medelsanvisningarna

Under avsnitt C 1 i budgetpropositionen (bil. 12 s. 105) hemställs att riksdagen godkänner den föreslagna överföringen från fonden för arbetsmiljöförbättringar till statsbudgetens inkomsttitel och att arbetarskyddsverket anvisas ett förslagsanslag för budgetåret 1988/89 om 277 120 000 kr. Under avsnitt C 2 (s. 107) hemställs vidare att Institutet för arbetsmiljöforskning anvisas ett förslagsanslag om 67 143 000 kr. Under avsnitt C 3 (s. 108) hemställs att till Institutet för arbetsmiljöforskning: Anskaffning av vetenskaplig apparatur anvisas ett reservationsanslag av 3 455 000 kr.

Utskottet har ingen erinran mot regeringens förslag.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *rehabilitering av arbetsskadade*

att riksdagen avslår motion 1987/88:So701,

2. beträffande *förebyggande företagshälsovård*

att riksdagen avslår motion 1987/88:So702,

3. beträffande *15-timmarsregeln*

att riksdagen avslår motion 1987/88:So704,

4. beträffande *samverkan inom företagshälsovården*

att riksdagen avslår motion 1987/88:So715 yrkande 5,

5. beträffande *översyn av gränsvärden*

att riksdagen avslår motion 1987/88:So715 yrkande 1,

6. beträffande *gränsvärdet för etylenoxid*

att riksdagen avslår motion 1987/88:So705,

7. beträffande *översyn av arbetsmiljölagen*

att riksdagen avslår motion 1987/88:So706,

8. beträffande *facklig majoritet i arbetarskyddsverkets styrelse och i yrkesinspektionsnämnderna*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So708,

9. beträffande *yrkesinspektionens distriktsindelning*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So711,

10. beträffande *forskning om belastningssjukdomar*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So707 yrkande 2,

11. beträffande *ett samlat program mot belastningsskador*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So707 yrkande 1,

12. beträffande *skyddsombuds stoppningsrätt*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So707 yrkande 3,

13. beträffande *tvingande anvisningar om samverkan*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So707 yrkande 4,

14. beträffande *arbetsmiljön inom hemtjänsten*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So709 yrkande 1,

15. beträffande *arbetsmiljön för livsmedelsarbetare*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So709 yrkande 2,

16. beträffande *samordningsansvar för skogsarbetsplatser*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So703,

17. beträffande *säkerhetsdagar i skogsbruket*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So710 yrkande 2,

18. beträffande *ekonomiska konsekvenser för arbetsgivare vid arbetsmiljöbrott*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So715 yrkande 7,

19. beträffande *preskriptionstiden vid arbetsmiljöbrott*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So715 yrkande 6,

20. beträffande *luftkuddeskydd i yrkesmässigt använda personbilar*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So714,

21. beträffande *mer precisa regler för arbete med bildskärmar*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So709 yrkande 3,

22. beträffande *forskning om hälsorisker vid bildskärmsarbete*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So225 yrkande 1 delvis och motion 1987/88:So715 yrkande 2,

23. beträffande *tvärvetenskaplig forskning om skador vid bildskärmsarbete*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So716,

24. beträffande *ökat internationellt samarbete angående bildskärmar*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So709 yrkande 5,

25. beträffande *omplacering vid bildskärmsarbete*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So709 yrkande 4 och motion 1987/88:So225 yrkande 1 delvis,

26. beträffande *rätt till omplacering vid graviditet*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So715 yrkande 3,

27. beträffande *samordning av forskningsdata*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So712,

28. beträffande *informationssystemet för arbetsskador*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So713,

29. beträffande *den psykosociala arbetsmiljön*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So715 yrkande 4,

30. att riksdagen godkänner den i propositionen föreslagna överföringen från fonden för arbetsmiljöförbättringar till statsbudgetens inkomsttitel,

31. att riksdagen till *Arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen* för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag av 277 120 000 kr.,

32. att riksdagen till *Institutet för arbetsmiljöforskning* för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag av 67 143 000 kr.,

33. att riksdagen till *Institutet för arbetsmiljöforskning: Anskaffning av vetenskaplig apparatur* för budgetår 1988/89 anvisar ett reservationsanslag av 3 455 000 kr.

Stockholm den 1 mars 1988

På socialutskottets vägnar

Daniel Tarschys

Närvarande: Daniel Tarschys (fp), Evert Svensson (s), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Anita Persson (s), Blenda Littmarck (m), Gunnar Ström (s), Aina Westin (s), Ann-Cathrine Haglund (m), Rosa Östh (c), Ingrid Andersson (s), Erik Janson (s), Ingrid Ronne-Björkqvist (fp), Maud Björnemalm (s) och Lars-Ove Hagberg (vpk).

Reservationer

Rehabilitering av arbetsskadade (mom. 1 i hemställan)

1. Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Mot denna" och slutar med "So701 (s)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärens uppfattning att missförhållanden i arbetslivet är en mycket tungt vägande orsak till ohälsa och mänskligt lidande. En lång rad åtgärder behöver vidtas för att åstadkomma en säker arbetsmiljö och rehabilitering av arbetsskadade. Vid sidan av den mänskliga aspekten finns det stora ekonomiska vinster med en ordentligt uppföljning och rehabilitering av dem som utsätts för arbetsskada. Detta bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa:

1. beträffande *rehabilitering av arbetsskadade*
att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So701 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Förebyggande företagshälsovård (mom. 2 i hemställan)

2. Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Inte heller" och slutar med "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att åtgärder måste vidtas för att komma till rätta med den ökande utslagningen i arbetslivet. Strävandena måste vara att anställd med begynnande handikapp skall kunna vara kvar i företaget och att arbetsplatserna på ett bättre sätt anpassas till den enskilda personen. Härigenom skulle behovet av skyddade och halvskyddade arbetsplatser bli mycket litet. Enligt utskottets mening bör den förebyggande företagshälsovården ses över och åtgärder skapas så att arbetsplatserna bättre än nu kan anpassas till den enskildes behov. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 2 bort hemställa:

2. beträffande *förebyggande företagshälsovård*
att riksdagen med anledning av motion 1987/88:702 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Gränsvärdet för etylenoxid (mom. 6 i hemställan)

3. Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "Etylenoxid utgör" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Det är klarlagt att arbetare som exponerats för etylenoxid även i liten omfattning utsätts för en förhöjd cancerrisk. Samtidigt är det inte möjligt att fastställa en lägsta gräns under vilken koncentrationen kan anses utesluta allvarliga skador. Mot bakgrund härav och etylenoxidens omfattande användning delar utskottet motionärens uppfattning att omedelbara åtgärder bör vidtas för att sänka gränsvärdet för etylenoxid till 0. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 6 bort hemställa:

6. beträffande *gränsvärdet för etylenoxid*
att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So705 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Översyn av arbetsmiljölagen (mom. 7 i hemställan)

4. Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "Utskottet har tidigare" och slutar med "avstyrks alltså" bort ha följande lydelse:

Miljöfrågorna, såväl om den inre som den yttre miljön, har under många år haft en framskjuten ställning inom svensk arbetarrörelse och i den allmänpolitiska debatten. Allt fler också på arbetsgivarsidan har börjat inse att satsningen på en god arbetsmiljö främjar både kvalitet och produktion.

Miljön på arbetsplatserna i många företag är emellertid fortfarande dålig och ibland t.o.m. så undermålig att den leder till ohälsa. För att påskynda

utvecklingen och få till stånd förbättringar och förändringar i arbetsmiljön måste därför, enligt utskottets mening, arbetsmiljölagen reformeras. Denna lagstiftning har tillämpats sedan 1978 och hittills vunna erfarenheter talar för att många frågor bör utvärderas och ändras. Dit hör frågor om kemiska risker, produktkontroll och gränsvärden. En datamiljökommission bör tillsättas. Förslitnings- och belastningsskadorna kan undvikas bl.a. genom förändrad arbetsorganisation. Sanktionsbestämmelserna bör ses över. Vidare bör arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens roller övervägas. Skyddsombudens möjligheter att stoppa farligt arbete bör utvidgas. En översyn av kvinnors arbetsmiljöskydd är nödvändigt. Utskottet tillstyrker alltså motion 1987/88:So706 (vpk) vari föreslås en utvärdering av arbetsmiljölagen och förslag till åtgärder i enlighet med vad som ovan uttalats.

dels att utskottet under mom. 7 bort hemställa:

7. beträffande *översyn av arbetsmiljölagen*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So706 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Facklig majoritet i arbetarskyddsverkets styrelse och i yrkesinspektionsnämnderna (mom. 8 i hemställan)

5. Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "Motsvarande yrkanden" och slutar med "därför motionen" bort ha följande lydelse:

Utskottet har tidigare uttalat sig till förmån för principen att inte konstruera de statliga tillsynsmyndigheterna som partsorgan. Utvecklingen inom arbetsmiljöområdet har emellertid visat att arbetstagarnas rätt till en god arbetsmiljö ej tillräckligt tillgodoses med nuvarande sammansättning av arbetarskyddsstyrelsens styrelse och yrkesinspektionsnämnderna. Regeringen bör därför föranstalta om erforderliga ändringar i instruktionerna för arbetarskyddsstyrelsen resp. för yrkesinspektionen så att de fackliga organisationernas representanter tillförsäkras kvalificerad majoritet i dessa organ.

dels att utskottet under mom. 8 bort hemställa:

8. beträffande *facklig majoritet i arbetarskyddsverkets styrelse och i yrkesinspektionsnämnderna*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So708 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Forskning om belastningssjukdomar (mom. 10 i hemställan)

6. Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "Motionsyrkandet avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet ser med tillfredsställelse att arbetarskyddsstyrelsen särskilt satsar på belastningsskador som forskningsområde. Utskottet vill understryka att forskning kring och åtgärder mot belastningssjukdomar måste utgöra prioriterade områden med hänsyn till den stora utbredning dessa sjukdomar

har i befolkningen. Denna forskning bör bedrivas med ökad inriktning på sambandet mellan förslitnings- och belastningsskador och ackord och arbetsorganisation som ökar intensitet och ensidighet i arbetet. Detta bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 10 bort hemställa:

10. beträffande *forskning om belastningssjukdomar*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So707 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Ett samlat program mot belastningsskador (mom. 11 i hemställan)

7. Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Beträffande yrkande 1" och slutar med "avstyrks alltså" bort ha följande lydelse:

Belastnings- och förslitningsskadorna är arbetslivets största gissel. Med kraftåtgärder kan dock dessa skador och kostnaderna för dem halveras. Utskottet delar motionärernas uppfattning att regeringen bör ges i uppgift att lägga fram ett samlat program mot belastnings- och förslitningsskador. Detta bör riksdagen med anledning av motion 1987/88:So707 yrkande 1 ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 11 bort hemställa:

11. beträffande *ett samlat program mot belastningsskador*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So707 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Skyddsombuds stoppningsrätt (mom. 12 i hemställan)

8. Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Yrkanden liknande" och slutar med "(yrkande 3)" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening har det i arbetsmiljölagen gjorts en alltför snäv avgränsning av de situationer då skyddsombud har rätt att avbryta arbetet. Utskottet delar alltså uppfattningen i motion 1987/88:So707 yrkande 3 att den snabbaste vägen att angripa belastnings- och förslitningsskador vore att ge skyddsombudet och den lokala fackföreningen utökade befogenheter i detta hänseende. Riksdagen bör därför hemställa hos regeringen om förslag om att skyddsombud och lokala fackföreningar ges utvidgad rätt att stoppa arbeten som misstänks utsätta den arbetande för belastnings- och förslitningsskador.

dels att utskottet under mom. 12 bort hemställa:

12. beträffande *skyddsombuds stoppningsrätt*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So707 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

9. Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "16 kap." och slutar med "(yrkande 4)" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är det dags att utarbeta medicinska gränsvärden för belastning och arbetstempo, så att yrkesskador inte uppstår. Täta raster är nödvändiga vid *monotona* och förslitande jobb. Lägre arbetstempo, arbetsväxling och arbetsrotation är viktiga medel som motverkar ensidig belastning. Införande av ny teknik medför ofta nya belastningsskador av fysisk och psykisk art. Tekniken måste anpassas till människans hela livsarbetstid. För att stärka den anställdes position skall, enligt utskottets mening, ny teknik och arbetsorganisation bara få införas med fackets godkännande. Utskottet anser således att arbetarskyddsstyrelsen bör få i uppdrag att ge ut tvingande anvisningar om facklig organisations rätt att tvinga fram raster och pauser, lägre arbetstempo, arbetsväxling och rotation och arbetsorganisationsmodeller som minskar belastnings- och förslitningsskadorna. Detta bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 13 bort hemställa:

13. beträffande *tvingande anvisningar om samverkan*
att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So707 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Säkerhetsdagar i skogsbruket (mom. 17 i hemställan)

10. Ulla Tillander och Rosa Östh (båda c) anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 14 med "Arbetsmiljöfonden är" och slutar på s. 15 med "(yrkande 2)" bort ha följande lydelse:

Det självverksamma skogsbruket är såsom framgått av motionen en synnerligen olycksfallsdrabbad bransch. Det är därför enligt utskottets mening högst befogat att arbetarskyddsstyrelsen anordnar sådana "säkerhetsdagar i skogsbruket" som föreslås i motionen. Detta bör riksdagen med anledning av motion So710 (c) yrkande 2 ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 17 bort hemställa:

17. beträffande *säkerhetsdagar i skogsbruket*
att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So710 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Luftkuddeskydd i yrkesmässigt använda personbilar (mom. 20 i hemställan)

11. Ulla Tillander och Rosa Östh (båda c) anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 16 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "motion So714" bort ha följande lydelse:

Mot bakgrund av de övertygande erfarenheter som gjorts i Sverige och USA bör luftkuddeskydd införas i alla bilar som nyttjas yrkesmässigt. Detta

är ett led i utvecklingen av bilförares arbetsmiljö. Härigenom kan risken för allvarlig skallskada bland obältade och bältade bilförare minskas i väsentlig utsträckning. Tekniken är väl prövad och den är tillämplig som motåtgärd gentemot ett av arbetslivets svåraste skadeproblem. Det bör således vara i enlighet med arbetsmiljölagens intentioner att alla yrkesmässigt använda personbilar utrustas med luftkuddeskydd när nu tekniken visat sig täckande för detta syfte. Arbetarskyddsstyrelsen bör få i uppdrag att utforma föreskrifter med närmare riktlinjer för införandet av luftkudde i personbilar. Detta bör riksdagen med anledning av motion 1987/88:So714 ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 20 bort hemställa:

> 20. beträffande *luftkuddeskydd i yrkesmässigt använda personbilar*
> att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So714 ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Omplacering vid bildskärmsarbete (mom. 25 i hemställan)

12. Ulla Tillander och Rosa Östh (båda c) anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 19 som börjar med "Det utskottet" och slutar med "yrkande 1 delvis" bort ha följande lydelse:

Fortsatt forskning när det gäller terminalarbetet och hur det elektromagnetiska fältet påverkar människor måste prioriteras. Så länge som forskningen inte är helt entydig och klarläggande måste människors oro tas på allvar. Enligt utskottets mening måste till dess full klarhet erhållits alla anställda som känner oro för sin hälsa ha rätt till en omplacering som är minst likvärdig med deras nuvarande arbete. Detta gäller naturligtvis i särskilt hög grad gravida kvinnor. Vad utskottet nu anfört med anledning av motionerna 1987/88:So709 yrkande 4 och So225 yrkande 1 delvis bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 25 bort hemställa:

> 25. beträffande *omplacering vid bildskärmsarbete*
> att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So709 yrkande 4 och motion 1987/88:So225 yrkande 1 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Rätt till omplacering vid graviditet (mom. 26 i hemställan)

13. Daniel Tarschys (fp), Ingrid Ronne-Björkqvist (fp) och Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 19 som börjar med "Med anledning" och slutar med "detta motionsförslag" bort ha följande lydelse:

De regler som trädde i kraft den 1 juli 1985 om gravida kvinnors rätt till omplacering löser bara en del av de problem som påtalats i motion 1987/88:So715 (fp) yrkande 3, eftersom arbetarskyddsstyrelsen hittills utfärdat föreskrifter om skydd för gravida endast såvitt gäller blyarbete. Gravida kvinnor måste enligt utskottets mening få ett bättre skydd i arbetsmiljöer som

är eller kan vara skadliga för fostret. De bör i större utsträckning än för närvarande ges rätt till omplacering eller, om sådan inte kan ordnas, rätt till havandeskapspenning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 26 bort hemställa:

> 26. beträffande *rätt till omplacering vid graviditet*
>
> att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So715 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilda yttranden

1. beträffande *översyn av gränsvärden* av Lars-Ove Hagberg (vpk) som anför:

Det är angeläget att gränsvärdena sätts så lågt som möjligt utan hänsynstagande till de ekonomiska faktorerna. Tydligare regler och dokumentation är nödvändig.

2. beträffande *arbetsmiljön inom hemtjänsten* av Ulla Tillander och Rosa Östh (båda c) som anför:

Unga oerfarna arbetstagare inom hemtjänsten klarar inte alltid av att leva upp till alla de förväntningar som ställs på hemtjänstpersonalen och som bl.a. framgår av arbetarskyddsstyrelsens råd. Det är därför viktigt att unga arbetstagare kan få ledning och stöd exempelvis genom att de får ingå i arbetslag där äldre kamrater kan utgöra förebilder.

3. beträffande *mer precisa regler för bildskärmsarbete* av Ulla Tillander och Rosa Östh (båda c) som anför:

Det är angeläget att arbetarskyddsstyrelsen noga följer utvecklingen på bildskärmsområdet och fortlöpande i takt med forskningens framsteg utarbetar mer precisa regler än de nuvarande vad gäller lokaler, ergonomi och arbetstid vid arbete med bildskärmar.

4. beträffande *bildskärmsarbete* av Lars-Ove Hagberg (vpk) som anför:

Forskning om skador vid bildskärmsarbete och åtgärder för att hjälpa de drabbade måste intensifieras. Det är också viktigt att nya forskningsrön på området snabbt leder till åtgärder på arbetsplatserna.

5. beträffande *den psykosociala arbetsmiljön* av Lars-Ove Hagberg (vpk) som anför:

Det är bra att fullskaleförsök med alternativa arbetsorganisationer har genomförts. Avgörande för att åtgärda den s.k. psykosociala arbetsmiljön är emellertid att arbetsmiljön utformas enligt de arbetandes villkor och önskemål.

Sammanfattning ... 1
Propositionen ... 1
Motionerna ... 1
Utskottet ... 4
Företagshälsovård m.m. ... 4
Översyn av gränsvärden ... 7
Översyn av arbetsmiljölagen m.m. ... 8
Yrkesinspektionens distriktsindelning ... 9
Belastnings- och förslitningsskador ... 9
Arbetsmiljön för livsmedelsarbetare ... 13
Skogsarbetsplatser ... 13
Sanktionssystemet vid arbetsmiljöbrott ... 15
Luftkuddeskydd i yrkesmässigt använda personbilar ... 16
Dator- och bildskärmsarbete m.m. ... 16
Arbetarskyddsstyrelsens anvisningar m.m. ... 16
Forskning om hälsorisker vid bildskärmsarbete ... 17
Rätt till omplacering ... 18
Datautnyttjande på arbetsmiljöområdet ... 20
Den psykosociala arbetsmiljön ... 21
Medelsanvisningarna ... 21
Hemställan ... 21
Reservationer ... 23
1. Rehabilitering av arbetsskadade (mom. 1 i hemställan) av vpk ... 23
2. Förebyggande företagshälsovård (mom. 2 i hemställan) av vpk ... 24
3. Gränsvärdet för etylenoxid (mom. 6 i hemställan) av vpk ... 24
4. Översyn av arbetsmiljölagen (mom. 7 i hemställan) av vpk ... 24
5. Facklig majoritet i arbetarskyddsverkets styrelse och i yrkesinspektionsnämnderna (mom. 8 i hemställan) av vpk ... 25
6. Forskning om belastningssjukdomar (mom. 10 i hemställan) av vpk 25
7. Ett samlat program mot belastningsskador (mom. 11 i hemställan) av vpk ... 26
8. Skyddsombuds stoppningsrätt (mom. 12 i hemställan) av vpk ... 26
9. Tvingande anvisningar om samverkan (mom. 13 i hemställan) av vpk ... 27
10. Säkerhetsdagar i skogsbruket (mom. 17 i hemställan) av c ... 27
11. Luftkuddeskydd i yrkesmässigt använda personbilar (mom. 20 i hemställan) av c ... 27
12. Omplacering vid bildskärmsarbete (mom. 25 i hemställan) av c ... 28
13. Rätt till omplacering vid graviditet (mom. 26 i hemställan) av fp och vpk ... 28
Särskilda yttranden ... 29
1. Översyn av gränsvärden av vpk ... 29
2. Arbetsmiljön inom hemtjänsten av c ... 29
3. Mer precisa regler för bildskärmsarbete av c ... 29
4. Bildskärmsarbete av vpk ... 29
5. Den psykosociala arbetsmiljön av vpk ... 29